

NAVIJEŠTANJE — VJERA — KRŠTENJE

DR MARIJAN VALKOVIĆ

Spasenjsko poslanje Crkve grana se u tri bitne i osnovne komponente, u tri glavna smjera: *naviještanje riječi* (što uz stanovite nijanse izražavaju biblijski pojmovi euaggélion, kérygma i lógos), *slavljenje sakramenata i služba bratske ljubavi*. Iako se ova tri elementa duboko prožimaju, ipak je moguće stanovito razlikovanje. Tako je, na primjer, u naviještanju riječi više naglašena »teološka« i »silazna« linija, dok služba bratske ljubavi više očituje »antropološku« i »uzlaznu« liniju. Razlikovanje je više pojavno i praktično, dok u zadnjoj teoretskoj sintezi mogući su pomaci i naglasci prema svakom od ova tri usmjerenja. Tako u teologiji Karla Rahnera »teološki« i »antropološki« vid samo su različiti formalni aspekti jedne te iste stvarnosti,¹ dok ima drugih teologa koji u današnje sekularizirano vrijeme vide pristup vjeri poglavito s antropološke strane.

Crkva u svojoj nauci i praksi nastoji skladno iznositi i promicati sva tri elementa, što ne znači da uvijek u tome i uspijeva. Tako se, na primjer, često čuje, osobito s protestantske strane, da je katolička Crkva previše popustila nekom sakramentalizmu na štetu naviještanja i dostojanstva Božje riječi. Možemo s radošću ustanoviti da se posljednjih godina obostrano izvršavaju stanoviti pomaci: katolici više ističu komponentu naviještanja i riječi, o čemu očitó svjedoče uredbe Drugog vatikanskog sabora »O svetoj liturgiji« i »O božanskoj objavi«, dok protestanti više uočavaju sakramentalnu strukturu kršćanstva. Što se tiče istočne teologije, ona osobito ističe otajstvenu i mističnu stranu kršćanstva.

DANAŠNJE KULTURNO I DUHOVNO OZRAČJE

Danas se već pomalo posvuda primjećuje, a ne samo u urbaniziranim i industrijaliziranim sredinama, kako kulturno i društveno ozračje ne pogoduje tradicionalnom obliku naviještanja Božje riječi, vjerovanja i slavljenja sakramenata. Izazvane silovitošću promjena i sukoba, neke skupine vjernika pribjegavaju biblicističkom i fideističkom fundamentalizmu,

1 K. RAHNER, *Theologie und Anthropologie*, u *Schriften zur Theologie VIII*, Einsiedeln-Zürich-Köln 1967, str. 43—65.

ne prihvaćajući da su *povijest i ljudsko iskustvo također locus theologicus*, ma koliko pri tome morali biti oprezni i kritični. Drugi su opet toliko zahvaćeni snagom razvoja i promjena da pružaju dojam kao da gube kršćansko tlo pod nogama. Nalazimo se između Scile i Haribde, no svaki pokušaj jednostranog rješenja unaprijed je osuđen na propast, budući da ne vodi računa o cjelini i složenosti pitanja. Što se tiče načina naviještanja Božje riječi, tu smo skloniji prihvatiti mogućnost novih oblika, sjećajući se one izreke Ivana XXIII, u povodu otvaranja Drugog vatikanskog sabora, da je jedno sam sadržaj vjere, a drugo njezin oblik, njezino pojmovno ruho. No dio teškoće i nadalje ostaje, budući da je veliko pitanje koliko se promjenom oblika mijenja i sam sadržaj, budući da nam on nikad nije dan u čistom obliku, »in vitro«, nego je uvijek omotan u povijesne i kulturne elemente. Stoga osjetljivost problema, ali i shvatljiva teškoća današnjih navjestitelja da autentično i uvjerljivo »navijeste« (proklamiraju) Radosnu vijest. Egzegetski, hermeneutski, dogmatski, povijesni i drugi problemi toliko su se nagomilali da neki navijestitelji ne znaju — malo uopćeno i potencirano rečeno — što da navijeste današnjem svijetu i u čemu je danas novina i izazov Evanđelja. Ono, sila Božja i kvasac svijeta, ne može se pretvoriti u malograđanštinu i vjerski folklor. Evanđelja treba da je uvijek oduševljavajući izazov, otkriće i duhovni šok u najboljem smislu riječi. Kako to da se to danas slabo i rijetko događa na liniji kerigme, logosa?

Slično se događa i s obzirom na sakramente. Tradicionalna simbolika, od koje sakramenti žive, mnogima je izbljedjela, pa im sakramenti izgledaju magijski obojeni, ostatak ritualno-magijskog mentaliteta u razvoju čovjeka. U intervjuu što ga je Karl Rahner dao časopisu »Herder-Korrespondenz«, a o kojem izvješćuje i AKSA², navode se kao najhitniji problemi koje treba rješavati u Crkvi: »Nesposobnost za molitvu, nemoć da se sa sakramentima započne nešto vjerski životno, egzistencijalno i što bi nosilo život«.

Današnji čovjek je veoma osjetljiv na tu životnu i antropološku ukorijenjenost. S modernim zaokretom prema čovjeku kao središtu izvršen je značajan pomak koji neki nazivaju pravim »kopernikovskim obratom«. Čini se da i mi vjernici možemo taj obrat prihvatiti kao pozitivnu činjenicu, dakako ako pri tom istaknemo i njegov relacijski i participacijski značaj. Posljedica je toga da danas mnogi kršćani više ističu »ortopraksu« i požrtvovnu ljubav — kršćanin je po uzoru na Krista »čovjek za druge« — o čemu svjedoči pojačan osjećaj za humane vrednote, ne samo u osobnom nego i u društvenom pogledu. Ako se taj aspekt i ne bi smio prenaglasiti na štetu strogo sakramentalne i kerigmatske strane, ipak on odaje duhovni horizont koji utječe i na kerigmu i na slavljenje sakramenata. Taj je ljudski horizont, uostalom, sadržan u nicejsko-carigradskom Vjeronvanju kad se smisao utjelovljenja tumači »radi nas ljudi i našega spašenja«. Što se tiče sakramenata, skolastički teolozi izrazili su to načelom »sacramenta propter homines«.

2 *Kirche in säkularisierter Umwelt*. Ein Gespräch mit Prof. Karl Rahner, u Herder-Korrespondenz 1977, Heft 12, str. 606-614; AKSA, 13. I 1978. str. 3 a.

SAKRAMENTALNA UTEMELJENOST VJERE

Kršćanska vjera po svojoj naravi bogočovječna (teandrična), ona izvire i uvire u Bogu koji je u Isusu Kristu zauvijek sjedinio duhovno i tjelesno, vječno i vremenito. To nam je sržno dano i označeno u vazmenom otajstvu. Kršćanska stvarnost nije neki platonski svijet ideja, ona se ne da predočiti bez inkarnacijskog elementa. Stoga za nju možemo s punim pravom reći da je sakramentalno strukturirana. Sakramentalnost je naličje vjere i pojavna i djelotvorna strana otajstva u svijetu i povijesti. Kao takvi sakramenti imaju bitno iste odrednice kao i vjera, oni nisu neki mehanički postupci nego osobni i intersubjektivni susreti i odnosi, ali vezani uz izvanjski elemenat kao na »znak«. Ako i razlikujemo u dogmatici »opus operatum« od »opus operantis«, i onaj »opus operatum« ne smijemo nikako shvatiti po uzoru na prirodni i fizički model, jer je on na sasvim drugoj razini, duboko osobnoj i otajstvenoj. Njihova djelotvornost nam svjedoči o darovanom, milosnom značaju vjere i spasenja. »Značaju vjere kao odluke možemo veoma djelotvorno suprotstaviti njezin posve osobit značaj 'dara'«³, a to nam vidljivo dolazi do izražaja kad je riječ o sakramentima. Ne vodeći dovoljno računa o tome, često se daje povoda da se pristup sakramentima shvati pomalo magijski i štetno za autentičnu vjeru.

Poznato je kako je pojam sakramenta danas dobio šire značenje. Ako danas Krista zovemo uzornim sakramentom ili »prasakramentom« (sacramentum primordiale), što se također — u izvedenom i reduciranom smislu — osobito primjenjuje na Crkvu. Drugi vatikanski sabor je u tom smislu namjerno i programski govorio o Crkvi kao sakramentu spasenja⁴. Da se istakne razlika između izvorne sakramentalnosti Isusa Krista, sakramentalnosti Crkve i sakramenata u strogom i tehničkom smislu riječi, neki predlažu da se Crkva nazove »korjenitim« ili »osnovnim« sakramentom⁵. Time se ne stavlja u pitanje broj i narav sakramenata u strogom smislu riječi, nego se njihovo djelovanje promatra kao privilegirani oblik opće sakramentalnosti kršćanstva, štoviše, u proširenom i analognom smislu, i svega stvorenoga.

Stoga se ne smijemo čuditi ako danas nailazimo na nešto drukčije definicije negoli ih nalazimo u malo starijim priručnicima dogmatike. Što se Crkve tiče, Rahner je definira kao »milost Božju u Kristu kao događaj, kao trajno događanje u povijesnoj uhvatljivosti i inkarnatorskoj tjelesno-

3 W. BREUNING, *Die Kindertaufe im Licht der Dogmengeschichte*, u W. Kasper (izd.) *Christsein ohne Entscheidung oder soll die Kirche Kinder taufen?* Mainz 1970, str. 95. Ovo skupno djelo je možda najsolidniji prilog teološkoj diskusiji o problematici krštenja djece.

4 *Konstitucija o svetoj liturgiji* br. 26; *Dogmatska konstitucija o Crkvi*, br. 1, 48, 59; *Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve* br. 1, 5; *Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* br. 45.

5 O. Semmelroth, *Die Kirche als Sakrament des Heils*, u *Mysterium Salutis*. Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik IV/1, Einsiedeln-Zürich-Köln 1972, str. 318. Nijansiranjem terminologijom želi se upozoriti na stupnjevitost pojma »sakramenat«. Razlikovanje može biti teološki korisno, to više što dolazi od teologa koji je veoma pridonio prihvaćanju pojma »prasakramenat«. Usp. O. Semmelroth, *Die Kirche als Ursakrament*³, Frankfurt 1963; isti *Ursakrament*, u *Lex. für Theol. und Kirche*² 10,568-569.

sti svijeta»⁶. S obzirom na sakramente u užem smislu riječi, jedna novija dogmatika nastoji takav pristup sakramentima približiti školskim kategorijama: »Sakramenti su među-osobno i osobno-eklezijalno događanje koje nastaje znakovitom upotrebom stvari, simbola, gesta i riječi. Oni očituju unutrašnji stav sudionika i pokazuju da upotrebljena sredstva aktualiziraju u njima izrađenu odluku volje i srca kao značajnu za osobni život»⁷.

KRIST »SAKRAMENAT VJERE«

Danas je nakon Drugog vatikanskog sabora posvuda prihvaćeno da su sakramenti općenito »sakramenti vjere«: »Vjeru ne samo da pretpostavljaju nego je riječima i stvarno hrane, jačaju i izražavaju; stoga se i zovu 'otajstva (sacramenta) vjere'«⁸. No i crkveni Oci i razni dokumenti osobito su krst nazivali »sakramentom vjere«. Tako već Tertulijan⁹, a onda Ambrozije¹⁰, a kasnije papa Inocent III. i Tridentski sabor¹¹. Vjera i krst toliko se prožimaju da Pavao, taj veliki pobornik čovjekova opravdanja po vjeri, u više navrata to isto opravdanje jednostavno pripisuje krstu kao početnom kršćanskom sakramentu¹². Usku vezu između vjere i krsta također opisuju sv. Ivan¹³ i Djela apstolska¹⁴. Možda to najsazetije izražava sv. Augustin izrazom koji je nalik na jednadžbu: »*sacramentum fidei fides est*«¹⁵. Drugim riječima: jedan je put čovjekova opravdanja, koji je ujedno i plod krštenja i plod vjere. Vjera i krst tvore jedinstvo i cjelinu: »Stoga moramo vjeru i krst shvatiti kao cjelinu, iako mnogoslojevitu i mnogodimenzionalno strukturiranu«¹⁶.

Valja imati na umu da se tu u prvom redu ne misli na vjeru u individualnom i subjektivnom smislu nego na vjeru Crkve kao zajednice. Kao što je Crkva ona koja krsti i tako opravdava i preporuča krštenike, tako je i Crkva ona koja svojom vjerom nosi i spašava sve one koji vjeruju. Tek u zajedništvu s vjerom Crkve moguća je i individualna i osobna vjera pojedinca.

O tom odnosu između krsta i vjere uslijedile su u novije vrijeme žive diskusije, najprije s protestantske strane a kasnije i kod katolika. Pomak

6 K. Rahner, *Grundkurs des Glaubens*. Einführung in den Begriff des Christentums⁶, Freiburg 1977, str. 401.

7 R. Schulte, u *Mysterium Salutis* IV/2, 1973, str. 56-57.

8 Konstitucija o svetoj liturgiji br. 59.

9 Tertulijan, *De paenitentia* VI, 16: PL 1, 1349.

10 Ambrozije, *De Spiritu sancto* I, 3, 42: PL 16, 743.

11 DS 769; 1529.

12 Pavao će doći dotle da će reći: »Krist me ne posla krstiti, nego navješćivati Evanđelje« (1 Kor 1,17). Neki egzegeti govore o dvije niti ili »dva konopca« Pavlove teologije s obzirom na opravdanje čovjeka (»Zwei-Stränge-Theorie«). Iako su vjera i sakramenti neraskidivo vezani, »teško je držati da bi on (Pavao) svoju teološku konstrukciju usredotočio na obredima« (L. Cerfaux, *Il cristiano nella teologia paolina*, Roma 1969, str. 158; prijevod s francuskog). Glede temeljnog teksta Pavlove teologije o krstu u Rim 6,1-14 usporedi solidnu i dokumentiranu studiju M. Mandac, Tumačenje Rim 6, 1-14 s posebnim osvrtom na krstni nauk, u BS XLIII (1973), br. 2-3, str. 225-238; XLIV (1974), br. 4, str. 485-506.

13 Iv 3,1-21 (Nikodem).

14 Dj 2,38-41; 8,12-13; 37-38; 10,48; 16,14-15, 33-34; 18,8; 19,4-5; 22,16.

15 Augustin, Ep. 98,9: PL 33,364.

16 W. Kasper, *Glaube und Taufe*, u W. Kasper (izd.), *Christsein*... str. 147.

je izvršen prema osobnoj vjeri, pa se onda postavilo pitanje kako se prema našem spasenju (opravdanju) odnosi krst, a kako vjera. Čini se da je u tom pitanju sadržano mnogo više negoli izgleda na prvi pogled. Radi se o tome kako u djelu spasenja spojiti Božji primat s čovjekovim udjelom (problem »naravi« i »milosti« itd.) Diskusiju je uglavnom potaknuo Karl Barth svojim poznatim predavanjem u Gwattu u Švicarskoj 1943. godine (iako je već nekoliko godina ranije najavljivao taj put). Polazeći od svojih teoloških pozicija, Barth je veoma mnogo odstupio od tradicionalnih pozicija Crkve. Po njemu »krst nije uzročno ili generativno sredstvo spasenja nego kognitivno«¹⁷. Ili malo drukčije: »Vjera se ograničuje na to da u krsnom znaku prepozna navještaj spasenja, da doživi njegovu sigurnost, ali nikako ne ulazi kao aktivni elemenat u krsnu radnju, čak ni kao nužni. Polazeći od ovih pretpostavki, Barth izvodi zaključak (koji ne slijedi) da se ne smiju krštavati djeca, budući da je to izražaj 'narodne Crkve'«¹⁸. U svojoj velikoj i nedovršenoj »Dogmatici« Barth raspravlja o vjeri unutar etike. Tu je vjera odgovor čovjeka i izraz njegova poslušna Bogu. Barth dolazi dotle da smatra krštenje djece »ranom na tijelu Crkve i bolešću krštenika«¹⁹. Da i Bultmann nije važnost krsta, ne bi smjelo ni čuditi, imajući u vidu njegovo subjektivističko i egzistencijalističko tumačenje kršćanstva.

Diskusiju su nastavili drugi teolozi, protestantski i katolički, osobito O. Cullmann, J. Jeremias, E. Schlink, H. Schlier (katolik, obraćenik s protestantizma) i drugi²⁰.

Ako se izdvoje neka ekstremna shvaćanja, iz cijele diskusije proizlazi naglašavanje uske veze između krsta i vjere. Kad se danas govori o ulozi vjere, onda se uglavnom misli na osobnu vjeru. Iako je ona dar Božji, ipak ima stanovite psihološke i antropološke uvjetovanosti, po je o njima riječ i o njihovu odnosu prema samom sakramentu. U tom kontekstu sam sakrament ima značaj posebnog milosnog dara »odozgo«, nečega što je dano unaprijed sa strane Božje i što svjedoči o Božjoj inicijativi u djelu spasenja²¹.

PROBLEMATIKA OSOBNE VJERE DANAS I SAKRAMENAT KRSTA

Ako je spasenjsko poslanje Crkve izvorno određeno objektivnim sadržajem vjere (onim što bismo školskom terminologijom nazvali »fides

17 Ondje, str. 132.

18 A. Hamman, *Baptême et Confirmation*, Desclée (Le Mystère Chrétien), 1969, str. 143.

19 K. Barth, *Die kirchliche Lehre von der Taufe*, str. 28 sl.; *Kirchliche Dogmatik IV/4*, str. 213 sl.; usp. Kasper, n. dj. str. 133.

20 Potanje o tim diskusijama, posebice kod protestanata, kod M. Raske — P. Lengsfeld, *Die Kindertaufe in Diskussion und Praxis bei nichtkatholischen Kirchen*, u W. Kasper, *Christsein* . . . str. 23-33. Usp. također D. Grasso, *Dobbiamo ancora battezzare i bambini?* Assisi 1972.

21 »Valja dakle imati u vidu obje strane, djelovanje Božje u vjeri i krštenju koje prethodi svakom ljudskom djelovanju i ne da se iz njega izvesti, i djelovanje čovjekovo kao odgovor koji se opet izražava u vjeri i sakramentalnom postupku. Pitanje je kako se ovo dvoje daće tako povezati da ni djelo Božje ne postane funkcijom čovjekovom ni čovjek ne postane funkcijom Božjom. Problem krštenja djece i odnos vjere i krštenja uvode nas dakle općenito u najdublje probleme teologije. Konačno ovdje se radi o temeljnom odnosu čovjeka prema Bogu i Boga prema čovjeku« (W. Kasper, *Glaube und Taufe*, u W. Kasper, *Christsein* . . . str. 134).

quae»), ono ide za tim da ljudi dožive obraćenje i povjeruju u Isusa Krista i njegovu poruku, da taj sadržaj nađe odjek i odgovor u najdubljem i najosobnijem činu čovjeka (»fides qua«). Ta osobna vjera nije samo »sredstvo potrebno za spasenje (kako se to tradicionalno običava reći); ona nije ni nešto treće između čovjeka i spasenja. Ona je subjektivno-osobna strana čovjekova spasenja i opravdanje (usp. Rim 1, 17; 3, 22. 26. 28)«²². Ona je tradicionalno rečeno — i milost i naravno produženje čovjeka ili — malo drukčije — osobni susret s Apsolutnim i Transcendentnim u okvirima vremena i prostora. Od aktualističkog i pretežno nacionalnog poimanja vjere, kako je prevladavalo u potridentskoj teologiji, prešlo se danas i u teologiji i u crkvenim dokumentima na gledište koje u vjeri vidi stav i čin cijelog čovjeka u odnosu prema Bogu, čovjekovo temeljno opredjeljenje prema zadnjem smislu života. Tu radikalnost i cjelovistost vjere nedovoljno je promatrati isključivo u kategorijama personalističkog humanizma, u duhu egzistencijalne filozofije i teologije (Kierkegaard, Heidegger, Bultmann, Tillich). Čak i tzv. »dijalogalni personalizam« (odnos »ja — ti«), koji Martin Buber i mnogi drugi teolozi, i katolički i protestantski, smatraju tipično biblijskim i utoliko temeljem za poimanje vjere, valja proširiti da zahvati konkretna i javna očitovanja vjere na društvenoj razini, što je — unatoč nekim nejasnoćama i možebitnim jednostranostima — prava nakana novijih smjerova »političke teologije«.

Nije moguće prikazati ovdje fenomenologiju vjere i vjerovanja (i nevjere) današnjih ljudi, izloženih tolikim utjecajima i promjenama. Imamo mnoštvo oblika i boja, često više naslućenih i ponešto opisanih negoli temeljito proučenih. Uz to i ono što je već obrađeno prelazi kompetenciju pisca ovog članka. Ipak može biti korisno navesti nekoliko glavnih oznaka, koje su — čini se — veoma važne da bi se moglo danas realistički naviještati Evanđelje i slaviti kršćanske sakramente, osobito prvi i početni sakrament: sveti krst.

Veoma je važno imati na pameti da vjera ima svoje promjenljive oblike, nijanse svog očitovanja, koje se u danim sredinama i povijesnim razdobljima mogu znatno razlikovati. Sve one imaju svoju vrijednost, ali neke među njima mogu biti više ili manje na valu duhovnih, kulturnih i društvenih tokova neke sredine ili neke epohe. Američki teolog A. Dulles nalazi sedam »stilova« vjerovanja u povijest judeo-kršćanstva: starozavjetni stil (vjera kao izražaj i zahtjev narodnog saveza s Bogom), novozavjetni stil (vjera kao opredjeljenje za Isusa Krista), patristički (vjera kao misterij), srednjovjekovno — skolastički (vjera kao vrhunsko nadnaravno znanje, kao »superznanje«), reformatorski (vjera kao opravdanje čovjeka grešnika pred »srdžbom Božjom«), egzistencijalni (vjera kao odgovor na čovjekovu ugroženost) i današnji stil, koji nije dovoljno jasan ali koji kao da se nalazi na *liniji praktičnog angažmana, težnji izraženih u ideji bratskog zajedništva, nade i transcendentalnog osmišljenja običnog i svakodnevnog ljudskog života*²³. Morali bismo se više potruditi da ustanovimo ovaj »stil« vjerovanja današnjeg čovjeka, jer je on okvir i pola-

²² W. Kasper, *ondje*, str. 137-138.

²³ A. Dulles, *The Survival of Dogma*, Garden City — New York (Image Books) 1973, str. 15—30.

zište za uspješno naviještanje kršćanske vjere i pastoralni rad općenito. Tako neki ističu događaje rođenja, vjenčanja i smrti kao veoma važne kristalizacijske točke pastoralnog djelovanja i njegova ugrađivanja u konkretni život današnjih ljudi. Uz ove naravne premise dolazi osjećaj krivnje i grešnosti, koji je također — nažalost — nama naravan te je uvijek prisutan²⁴. Sakrament krsta naći će svoje mjesto osobito u vezi s događajem rođenja. Ako i Rahner upozorava da kršćanstvo danas prelazi iz stanja »nasljednog« u »izbornog« kršćanstvo²⁵, ipak pronosenje vjere naći će veoma pogodan momenat kad se u obitelji radi o tako važnom događaju kao što je rođenje djeteta, pa će i sakrament krsta tu imati svoje važno mjesto.

Druga je važna pojava da vjera ima danas veoma velik raspon što se tiče širine i inteziteta. Jezgru vjernika čini relativno manji krug osoba koje u cjelini prihvaćaju nauku i praksu Crkve i koje se potpuno identificiraju sa službenom Crkvom. Kao suprotni pol imamo također manju skupinu ljudi koji se smatraju nevjernicima, bilo da nikada nisu ni vjerovali te nisu ni kršteni, bilo da su kršteni ali su ostali neevangelizirani i nekatehizirani ili su jednostavno otpali od vjere. Pojava bezvjerja značajna je za naše vrijeme i ona se — kako izgleda — širi. Svima je poznato kako je Drugi vatikanski sabor i službeno svratio pažnju na pojavu ateizma kao tragediju našega vremena i pokazao neke od njegovih glavnih uzroka²⁶. Suočena s ateizmom, Crkva treba preispitati i izoštriti svoju metodu naviještanja. No što se sakramenata tiče, oni dolaze u drugom planu, nakon što je prihvaćen dar vjere i nastupilo obraćenje.

Veoma je značajno za naše vrijeme da se vjera i nevjera više ne podudaraju s granicom službenog pripadanja Crkvi. Vjera i nevjera susreću se i križaju i unutar Crkve, kao što i — uostalom — u srcu svakoga čovjeka. Vrlo je velika skupina formalnih pripadnika Crkve koji se u važnim pitanjima vjere i morala razilaze sa službenim stavom Crkve. Doduše, uvijek je postojao veći ili manji raskorak između evanđeoskih zahtjeva i praktičnih ostvarenja, osobito na području morala. Potpuno i sveopće podudaranje nije moguće dok Crkva putuje kroz povijest. Stoga je ona uvijek protiv raznih sekta tvrdila kako u njoj ima mjesta i za grešnike, ali je bila vrlo osjetljiva kad je bio u pitanju poklad vjere. Danas, međutim, imamo vrlo veliku skupinu »nekonformista«, koji se smatraju kršćanima i katolicima, ali se samo djelomično identificiraju u svom vjerskom uvjerenju sa službenim učenjem Crkve. Kad bismo htjeli upotrijebiti tradicionalnu terminologiju, mnoge među njima danas bi trebalo smatrati hereticima — krivovjercima, budući da ne vjeruju ni u poneku definiranu vjersku istinu, kako to proizlazi iz raznih anketa među vjernicima po svijetu. Oni se doista nalaze između vjere i nevjere i polako kliču prema formalnom bezvjerju, ako ne nastupi proces koji će pojačati njihovu vjeru i okrenuti tok razvoja.

U našoj konkretnoj pastvi ovi su možda najvažniji problem, osobito za neposrednog pastoralca koji se nerijetko nalazi u nedoumici može li takva

24 P. M. Zuhner, *Heirat — Geburt — Tod. Eine Pastoral zu den Lebenswenden*, Wien 1976. O načelnoj problematici prenošenja vjere danas vidi važnu studiju J. Moingt, *Prenošnje vjere*, u *Svesci* 29 str. 2-13 i *Svesci* 30, str. 2-16.

25 K. Rahner, *Sendung und Gnade*, Innsbruck 1961, str. 33.

26 *Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremeneom svijetu*, br. 19-21.

vjernika smatrati kršćaninom i pripadnikom Crkve ili ne, te dosljedno, smije li takav vjernik sudjelovati u sakramentalnom životu Crkve. Ako Crkva i trpi u svom krilu grešnike, ona nikada ne može postati Crkvom nevjernika, jer time bi stavila u pitanje samu svoju opstojnost. Nije izravno u pitanju problem njihova vječnog spasenja nego da li oni mogu biti svjedoci vjere u utjelovljenog, raspetog i uskrslog Krista i pripadnici zajednice njegovih vjernika. Ima veoma interesantnih diskusija o pravnom položaju takvih vjernika u Crkvi. Čini se da je i na pravnom području potrebno unijeti nove nijanse i precizacije²⁷.

Problem je najprije iskrsnuo u međukonfesionalnim kršćanskim prilikama i ekumenski pokret nije mogao uhvatiti korijena dok se nije izradila *kategorija stupnjevite crkvenosti*, prihvaćena i na Drugom vatikanskom saboru²⁸. Sličan postupak treba, čini se, danas primijeniti i unutar pojedinih Crkava, npr. unutar katoličke Crkve. Ni katolici nisu više »monolitni« u pitanjima vjere i morala. Jedno je ideal za kojim treba da se ide, a drugo je konkretna situacija od koje valja početi i o kojoj valja voditi računa. Za tu široku lepezu crkvenih polutana uvedeni su pojmovi kao »daleki«, »rubni« ili »distancirani« kršćani, čak i »selektivni« (»izbriljivi«, Auswahlchristen). Ovi zadnji iz širokog spektruma kršćanske nauke i prakse »biraju« ono što, prema njihovom mišljenju, odgovara njihovim mogućnostima, sklonostima i potrebama. Neki sociolozi i pastoralisti uvjeravaju nas da je ovaj tip crkvenosti tipičan za pluralističko društvo, koje kao da ga favorizira i automatski proizvodi²⁹. Za razliku od tzv. »kršćanskog društva« koje je favoriziralo tip integralnog kršćanina, današnje pluralističko društvo pogoduje pluralizmu struktura, vjerovanja i životnih vrednovanja. Odatle pitanje: koji su danas kriteriji da se nekoga može barem u bitnome smatrati kršćaninom ili katolikom? Poznato je na kakve je teškoće naišlo Ekumensko vijeće Crkava kad je postavilo kriterije prema kojima neke Crkve imaju pravo da budu članice tog ekumenskog tijela. Ako su teškoće na razini službenih institucija, još će biti veće kad je riječ o pojedinim osobama. I drugo pitanje: koju postoralnu metodu upotrijebiti glede ovakih »slabih« ili »polovičnih« kršćana? Da li zaoštavajući krizu u nadi da će se ipak potpuno identificirati sa svojom Crkvom ili, što danas izgleda vjerojatnije, da će se i veći dio njih posve udaljiti od Crkve? Dakako da mora biti neka osnovna jezgra vjerovanja i kršćanske prakse ako govorimo o kršćanima i pripadnicima Crkve, ali presudno je da li u cijelom postupku upotrebljavamo metodu konflikta ili metodu kontakta, jer prva djeluje — danas skoro općenito — centrifugalno, dok samo druga može pružiti realnu podlogu za uspješan postoralni rad.

Još bismo mogli govoriti o »konvencionalnim« i »indiferentnim« kršćanima. Pod ovim dosta općenitim izrazima vrebala opasnost neautentične vjere i skrivene egzistencijalne nevjere. Valjalo bi potanje ispitati što se sve krije kod nas u ovih dosta širokih kategorija vjernika (tradicija, narod, običaji, naravna vjera, građanski moral, nezrelo i neživotno shvaća-

27 J. Neumann, *Kirchenrechtliche Überlegungen zur Kindertaufe*, u W. Kasper, *Christsein* ... str. 207-224.

28 Dekret o ekumenizmu, br. 3.

29 P. M. Zulehner, *Heirat* ... str. 17-27; usp. M. Valković, »Granični« ili »rubni« katolici, u BS XLV (1975), br. 2-3, str. 317-319.

nje vjere, hladno i formalističko naviještanje sa strane Crkve itd.). Samo imajući u vidu ovu stupnjevitost i šarenilo vjerničkih tipova moći će pastoralna praksa realno i odgovorno naviještati Evanđelje i slaviti sakramente, osobito kad je riječ o sakramentu krsta danas.

KRST SAKRAMENAT KRŠĆANSKE INICIJACIJE

Sakramenti se razlikuju po značenju koje imaju u životu čovjeka i Crkve kao zajednice vjernika. Tako Euharistija ima svoje središnje mjesto u nizu sakramenata, a među ovim opet posebno mjesto zauzimaju krst i potvrda kao sakramenti tzv. kršćanske inicijacije. Oni uvode čovjeka u kršćansku zajednicu i u kršćanski život. Važno je pri tom imati na pameti da su oni sakramenti inicijacije ukoliko ih prate bitni elementi osobne vjere na temelju njezina navještaja. Tu povezanost vjere i krsta pruža nam Sveto pismo u tri perspektive. Prvu perspektivu ili model imamo dak vjera prethodi krštenju. Usp. Dj 8, 12; 18, 8! No ovo nije općenito pravilo. Ima niz novozavjetnih tekstova koji govore o naviještanju vjere nakon već obavljenog krštenja. Usp. važni tekst Rim 6, 3 sl! Također 1 Kor 10, 1 sl; 1 Kor 6, 11; Pet 3, 21! No postoji i treća varijanta tekstova koji govore o tome kako se do vjere dolazi snagom samog krštenja. Čini se da u tom smislu valja tumačiti one tekstove koji govore o krštenju kao o »prosvjetljenju« (photismós). Usp. Heb 6, 4; 10, 32; 2 Kor 4, 6; Ef 1, 18; 3, 9; 2 Tim 1, 10. Crkveni Oci često nazivaju sakramenat krsta »prosvjetljenjem«, npr. Justin i Klement Aleksandrijski. Tumačeći važnost ove treće varijante, protestantski teolog E. Schlink veli: »Budući da je krštenje jedan od načina na koji Bog iskazuje čovjeku svoje milosrđe, može se od krštenja očekivati ne manje negoli od naviještanja Evanđelja. Ako je Evanđelje snaga Božja na temelju vjere, tada možemo i od krštenja očekivati vjeru kao učinak... Nije samo željeti krštenje u vjeri nego valja i po krštenju očekivati jačanje vjere... Po krštenju čovjek postaje vidovit, otvara mu se vid za svjetlo što je prodrlo u Kristu«³⁰.

Gedajući kroz povijest Crkve, nalazimo da su osobito prva dva modela bila u praksi, prvi za krštenje odraslih a drugi za krštenje djece. U liturgijskom pogledu općenito je vrijedio prvi model, koji je i jedini obrađen: najprije evangelizacija i osobna vjera, a onda dolazi sam obred krštenja. Glede krštavanja djece u starini postoje različita tumačenja. Što se tiče sasvim male djece — dojenčadi — neki smatraju da za njihovo krštenje nema potvrde u Novom zavjetu, iako se govori o krštenju cijele »kuće« ili obitelji³¹. Glede krštenja cijelih obitelji (oikos) usp. 1 Kor 1, 16; Dj 11, 14; 16, 15; 16, 31; 16, 33! Svakako od početka 3. stoljeća imamo podataka i o krštenju sasvim male djece, no sam obred krštenja bit će prema tipu krštenja odraslih. Što se tiče inicijacije, ona izostaje, budući polako krštenje male djece postaje općenito pravilo. Mnogi smatraju da je upravo uvođenje prakse krštenja male djece bilo ono što je stvorilo

30 E. Schlink, *Die Lehre von der Taufe*, 1969, str. 105; usp. Kasper, *Christsein*... str. 150.

31 H. Leroy, *Kennt das Neue Testament die Kindertaufe?* u Kasper, *Christsein*... str. 55-71. Glede protestantskih teologa, usp. M. Raske-P. Lengsfeld, *Die Kindertaufe*... ondje, str. 25-26. Drukčije misli W. Breuning, *Die Kindertaufe im Licht der Dogmengeschichte*, ondje, str. 72, bilješka.

osnovu za rast Crkve u »konstantinovskoj eri« i za tzv. »kršćansko društvo«. Tertulijan — poznat kao rigorist — bio je protiv krštenja male djece. Poznato je njegovo mišljenje: »Non nascuntur sed fiunt christiani«³². No praksa krštenja male djece postat će normalna pojava skoro do naših dana.

Prigovora takvoj praksi neće biti do reformacije, do pojave anabaptista (Konrad Grebel, Toma Münzer). Krajem siječnja 1525. imamo u Zürichu prvo krštenje odraslih. Baptističke i »slobodne« protestantske Crkve usvojit će tu praksu a u novije vrijeme problem poprima i ekumenske razmjere. Diskusija među katolicima ne stavlja u pitanje krštenje male djece, nego upozorava na sve veće teškoće i sve složenije probleme takva krštavanja u modernom svijetu pa traga za diferenciranijim oblikom inicijacije. U duhu Koncila danas imamo liturgijsku i pastoralnu mogućnost za dva modela, prema tomu da li se radi o krštenju djece ili krštenju odraslih. Glede prvih novi Rimski obrednik donosi propise u »Redu krštenja« (ili točnije, kako je u podnaslovima, u »Redu krštenja djece«), a glede drugih imamo veliku novost u novom »Redu pristupa odraslih u kršćanstvo«. U jednom i u drugom dokumentu želi se prevladati puki sakramentalizam. Sakramenat krsta je u uskoj vezi s vjerom koju pretpostavlja. Kad se radi o odraslima, sakramenat krsta može se primiti tek kad se došlo do zrele osobne vjere.

Dok je danas inicijacija odraslih idejno jasna i dosljedna, dotle postoje teškoće glede krštenja djece. Tu je inicijacija u pravom smislu riječi tek nakon krštenja, ona je početak inicijacije umjesto da je pri kraju tog procesa pristupa u kršćanstvo. No smisao novih odredbi je jasan: i kad se radi o djeci, krštenje mora biti povezano s evangelizacijom, katehizacijom i mistagogijskim doživljavanjem sakramenta, iako samo kao obećanje i jamstvo da će to uslijediti kasnije. Stoga veliko isticanje dužnosti roditelja, kumova, duhovnih pastira i, osobito, kršćanske zajednice.

No u svemu tome važno je da krštenje ne promatramo samo kao događaj određenog momenta kršćanskog života. Stoga kršćanski život ima, već pod raznim vidovima, krsno značenje. Stoga i početna evangelizacija već je u znaku krsta, a isto tako i nakon krštenja živi se snagom tog sakramenta. Stoga kao što ima krsnu dimenziju sama priprava za krštenje, tako će imati i život nakon krštenja. Zbog toga i duboko značenje »obnove krsnih zavjeta« i drugih oblika posadašnjenja sakramenta krsta. To je neka vrsta permanentne inicijacije, jer kršćanin nije nikada gotov, uvijek je u nastajanju, in fieri.

U ovom pogledu je shvatljivo da se kršćanska inicijacija ne odnosi samo na sakramenat krsta nego obuhvaća i krizmu, potvrdu. Štoviše, ona neće biti puna ako ne prodre do središta srca kršćanskog života, do Euharistije. To dolazi veoma zorno do izražaja kod inicijacije odraslih kad krštenik prima sva ta tri sakramenta. Euharistija je srce i središte sviju sakramenata i cijelog života Crkve. O potvrdi možemo govoriti u užem smislu kao o drugom sakramentu kršćanske inicijacije. Iako narav tog sakramenta nije još dovoljno rasvijetljena, ipak mogli bismo reći da sakramenat potvrde razvija pozitivnu stranu sakramenta krsta, snagom punine Duha Svetoga osobito na funkcionalnom i društvenom području.

³² Tertulijan, *De baptismo* 18.

Dok krst ima u vidu i negativnu stranu (apótaxis, odricanje sotone i oslobođenje od grijeha) i pozitivnu (sýntaxis, pristajanje uz Krista, osobito u istočnim liturgijama), dotle potvrđuje uključuje prvenstveno ovu pozitivnu stranu, razvoj kršćanskog života snagom punine Duha Svetoga³³.

Za nas je od presudne važnosti da krštenje i kršćanska inicijacija budu po pastoralnom modelu koji odgovara sadašnjem trenutku Crkve. U vjersko-sociološkom pogledu naša situacija danas je veoma slična prilikama za vrijeme prvih stoljeća. Stoga velika korist da se temeljito vrednuje praksa prve Crkve, iako ne jednostavno kopirajući je, nego pristupajući u njezinu svjetlu današnjim pastoralnim problemima. Novi »Red krštenja« i »Red pristupa odraslih u kršćanstvo« doista idu tim putem.

SMISAO I GLAVNE ODREDNICE SAKRAMENTA KRSTA

Kad je riječ o smislu i glavnim odrednicama sakramenta krsta, tada uglavnom imamo pred očima ove elemente: oproštenje grijeha, osobno spasenje, pripadništvo Crkvi, udio u otajstvu smrti i uskrsnuća Isusova, dar Duha Svetoga i milosti posvete. Nadovezujući na biblijske temelje, današnja teologija promatra sakrament krsta također u bitnoj vezi s čovjekovim obraćenjem. *Krst je sakrament obraćenja*. Svaki je od ovih elemenata istican, i u teologiji i u praktičnom životu Crkve. Shvatljivo je da se odmah nameće pitanje postoji li tu neki redosljed, ima li nekih aspekata koji su od prvotne važnosti pa bi ih valjalo posebno naglasiti, tako da se sakrament krsta odmah vidi u određenoj perspektivi. Čini se da se može s pravom ustvrditi kako se u prošlim stoljećima naglasak većinom stavljao na oproštenje grijeha (izvornog) i osobno spasenje na temelju novog nadnaravnog života, a slabije su razvijeni neki važni dogmatski vidovi, iako veoma važni. To je bilo većinom zbog toga što su slabo bile razvijene sakramentologija, ekleziologija, kristologija i pneumatologija. Naglasak je bio pretežno individualno-subjektivn. Novi »Red krštenja djece« i »Red pristupa odraslih u kršćanstvo« spominju sve ove elemente, ali ipak osjeća se pomak prema dogmatsko-strukturalnom gledanju na krštenje. Tako redosljed nije tako izrazito naglašen da bi se očito morala zastupati određena teološka gledišta, ipak čini se da je pomak dovoljno jasan, osobito imajući u vidu sam obred kao cjelinu.

U gledanju na sakrament krsta danas valja staviti na prvo mjesto eklezijalne elemente. Prvim i neposrednim elementom krštenja valja smatrati da krštenik postaje članom Crkve i ima udjela u svećeničkom, proročkom i kraljevskom poslanju Isusa Krista³⁴. Doduše, čini se da su prve kršćanske zajednice već po slušanju riječi Božje zaključivale na pripadnost Crkvi, o čemu ima tragova i u današnjem obredniku³⁵, ipak kršte-

33 K. Rahner *Grundkurs des Glaubens*³, Freiburg 1976, str. 401-402.

34 *Dogmatska konstitucija o Crkvi*, br. 10, 11, 14, 31; *Konstitucija o svetoj liturgiji*, br. 14; *Dekret o apostolatu laika*, br. 3; *Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve*, br. 6, 15; *Dekret o službi i životu prezbitera*, br. 5. Sintetički pregled dogmatskih temelja daje T. Sagi-Bunić, *Dogmatski aspekti obnove sakramenta krsta*, Svjedočenje 90/1973, Ministerium — 15.

35 »Prve zajednice nisu vidjele početak pripadništva Crkvi u činu krštenja nego u slušanju riječi« (H. Leroy, *Kennt das Neue Testament die Kindertaufe?* u Kasper, *Christsein*... str. 69-70

nje valja smatrati redovitim i normalnim načinom učlanjenja u Crkvu, uključujući tu i »krst krvi« i »krst želje«. Eklezijalna dimenzija sakramenta krsta usko je vezana s pitanjem o smislu i zadaći Crkve. Ako je Crkva, s jedne strane, »sveopći sakrament spasenja«, pa bi se u tom smislu moglo govoriti »extra Ecclesiam nulla salus«, ipak s druge strane postoji mogućnost spasenja i izvan vidljive Crkve, štoviše, prema nauci Drugog vatikanskog sabora i kod onih koji izričito ne vjeruju, ali se trude da iskreno žive prema diktatu svoje savjesti³⁶. Mora se priznati da su kršćani tijekom dugih stoljeća smatrali da je spasenje doista vezano uz pripadništvo Crkve po sakramentu krsta³⁷. Naša perspektiva je danas drukčija: »Ne krstimo djecu iz straha za njihov vječni spas nego u pouzdanju da ćemo im pružiti u životnoj zajednici vjernika najbolju mogućnost za osmišljeni život«³⁸. Danas su teolozi većinom optimisti s obzirom na spasenje nekrštene djece. Time nije umanjena vrijednost ni krštenja ni pripadništva Crkvi. Ako se i pojedinci mogu spasiti bez formalnog pripadanja Crkvi, ipak spas svijeta nije moguć bez Crkve kao vidljivog znaka ili sakramenta tog spasenja. Spasenje svijeta zahtijeva da bude kršćana koji će po sakramentu krstu biti »nositelji riječi, svjedoci istine i predstavnici Kristove milosti u svijetu«³⁹.

Druga važna perspektiva krštenja je kristološke naravi. Prema biblijskim izvještajima, a i prema koncilskim tekstovima, ovaj aspekt posebice je naglašen: »Tako se ljudi krštenjem uključuju u Kristovo vazmeno otajstvo: s njim suumrlji, supokopani i suoskrsnuli primaju duh posinjenja u kojem vičemo: Abba! Oče!«⁴⁰. Novi obrednik u »Općim napomena« (točka br. 1) veli: »U sakramentima kršćanske inicijacije ljudi oslobođeni vlasti tame, s Kristom suumrlji, suokopani i suoskrslji, primaju Duha posinjenja te sa svim Božjim narodom slave spomen-čin smrti i uskrsnuća

36 *Dogmatska konstitucija o Crkvi*, br. 16: »Oni koji bez krivnje ne poznaju Kristovo Evanđelje i Njegovu Crkvu, a ipak iskreno traže Boga i pod utjecajem milosti nastoje djelom izvršiti njegovu volju koju su spoznali po glasu savjesti, mogu postići vječno spasenje. Božanska Providnost ne uskrađuje pomoć potrebnu za spasenje onima koji bez svoje krivnje nisu još došli do jasne spoznaje Boga i nastoje, ne bez božanske milosti, postići pravi život« usp. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, br. 22.

37 »Mi kao kršćani ovog stoljeća Crkve ne možemo više tako pesimistički gledati na spasenje nekršćana kako je to još mogao Pavao u vjerskom duhu svog vremena, i kako su to mogli kršćani sve tamo do 17. stoljeća. Doduše, Pavao nije o tome postavio dogme, ali to je u praksi bilo za njega po sebi razumljivo. Polazeći od ove perspektive on je misionirao. Sve do kasnog srednjeg vijeka i još kasnije kršćani su velikim dijelom odatle crpili svoj misionarski zalet.

Kao kršćani 20. stoljeća mi ne možemo više nastaviti s ovom perspektivom i s ovom praksom. Ne s miđemo više tako. Današnji misionar ne može više vjerovati kako je to bio slučaj kod Franje Ksaverskoga: idem li Japancima, poučim li ih i propovijedam li im Krista, tada su oni spašeni za nebo. Ostanem li u Evropi, tada su oni izgubljeni — kao što su izgubljeni i njihovi preci, budući da nisu nikad čuli o Kristu i da su umrli bez krštenja. Čovjek prožet takvim uvjerenjem mora naravno osjećati krajnje snažan misionarski poticaj. On će pokušavati da svim sredstvima riječi, molitve i žrtve obrati nevjernika. Mi današnji kršćani imamo drukčiji vjerski osjećaj. Nama je teško pomisliti da bi zauvijek bili osuđeni ljudi koji nisu nikada čuli o Kristu. Danas ne možemo više s dogmatskog gledišta dijeliti to mišljenje« (K. Rahner, *Sendung und Gnade*³, Innsbruck 1961, str. 398—399).

38 W. BREUNING, *Die Bedeutung der Taufe für die Einübung im Christentum*, u H. Auf Der Maur — B. Kleinheyder (izd.), *Zeichen des Glaubens. Studien zu Taufe und Firmung* Balthasar Fischer zum 60. Geburtstag, Eeinsiedeln 1972, str. 172.

39 K. RAHNER, *Grundkurs des Glaubens*³, Freiburg 1976, str. 401.

40 *Konstitucija o svetof liturgiji*, br. 6.

Gospodinova«⁴¹. U službenim dokumentima formalni vidovi se isprepliću, što je i shvatljivo, budući da oni, osobito kad su na koncilskoj razini, nikako ne žele nadomjestiti daljnja teološka razglabanja i razne pokušaje sistematizacije.

Treći važni strukturalni elemenat je pneumatološke naravi. U krstu darom Duha Svetoga postajemo novi stvor, nova creatura. Taj početni dar Duha Svetoga dobit će svoju puninu u drugom sakramentu kršćanske inicijacije, tj. u sakramentu potvrde. Današnji pentekostalni pokret i razvoj pneumatologije sigurno će pridonijeti većem isticanju sakramenta krsta. Za zdrav razvoj karizmatско-pentekostalnih pokreta od goleme je važnosti da svoje nove impulse ukorijene u sakramentima inicijacije: u krstu i potvrdi⁴². Taj vid je u novom obredniku dovoljno istaknut. Bio je to i prije, ali teološka obrada i patsoralna praksa nisu davale odgovarajuću važnost tom elementu.

POSTUPCI I TRAJNOST KRSNOG PROCESA

Mi smo u praktičnom životu skloni da sakramenat krsta suzimo na sam momenat krštenja u uskom i obrednom smislu riječi, da ga promatramo punktualno po uzoru na fizički kauzalitet. Ipak krštenje je proces koji se nekako odnosi na cjelinu života. Trenutak obrednog krštenja je privilegirana etapa u tom procesu. Dijelevći taj proces u dva dijela, prvi prije samog sakramentalnog krštenja i drugi nakon njega, možemo lakše istaknuti neke značajne crte. Polazeći od prve i najdalje točke udaljenosti, već mučeništvo i krst želje (baptismus flaminis) nije zgodno promatrati kao neku zamjenu za sam sakramenat krsta nego radije kao njegovu početnu etapu i još nerazvijeni oblik⁴³. Ni mučeništvo ni krst želje nisu nešto sasvim odvojeno od samog sakramenta krsta. Oni su »nedovršeni, a ne neki izvanredni put spasenja«⁴⁴. No što se više približavamo obrednom i formalnom krštenju, to više se nameću tipično kršćanski oblici naviještanja i vjere, koji treba da se sve više razvija. Novi »Red pristupa odraslih u kršćanstvo« po uzoru na staru praksu samu inicijaciju vidi u četiri etape: predkatekumenat (za koji je tipična početna vjera na temelju evangelizacije), katekumenat, vrijeme čišćenja i prosvjetljivanja te vrijeme mistagogije. Opet posebna je situacija kad se radi o odrasloj osobi koja je nekrštena i neevangelizirana, druga je opet situacija kad je netko kršten i evangeliziran ali nekatehiziran, a opet je druga situacija kod djece koja već mogu primiti elemente evangelizacije i katehizacije. Nije moguće ulaziti u svu tu široku patsoralnu problematiku, ipak korisno je iznijeti neke pojedinosti. Najprije pitanje evangelizacije, to doista goruće i presudno pitanje Crkve danas. Kako današnjem svijetu prenijeti temeljnu poruku kršćanstva? Što učiniti da ta poruka ne bude apstraktna informacija nego »Radosna vijest«, novina i radosno iznenađenje? Kako prodramati i vjerski zainteresirati čovjeka danas? Kako da i taj čovjek osjeti

41 Usp. također Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve, br. 14.

42 Konstitucija o svetoj liturgiji, br. 14; Dogmatska konstitucija o Crkvi, br. 10, 11, 33, 44; Dekret o apostolatu laika, br. 3.

43 H. E. SCHILLEBEECKX, »Begierdetaufe«, u LThK² 2, 112—115.

44 W. KASPER, Glaube und Taufe, u Kasper, Christsein... str. 139.

puninu vremena, da se i njemu približilo Kraljevstvo Božje? Nije lako na to odgovoriti. Mučila se oko toga i Biskupska sinoda u Rimu 1974. godine, a rezultat tih i drugih napora imamo u apostolskom nagovoru Pavla VI »*Evangelii nuntiandi*« o evangelizaciji u suvremenom svijetu⁴⁵. Bibličari nas uvjeravaju da je sržna *kerigma* *Evandjelja radosni nagovještaj Boga ljubavi i milosrđa*. To je »die Mitte des Evangeliums«: Isus Krist kao dokaz i jamstvo da život i svijet imaju smisao, da ljudska nada nije jalova i da je na kraju kršćanski optimizam jedina zadovoljavajuća vizija svijeta.

To usmjerenje evangelizacije zahtijeva i stanovito pretakanje tradicionalnih simbola vjere u novo ruho. Stoga se ne smijemo čuditi ako neki teolozi nastoje »prereći« tradicionalne vjerske izričaje i zamijeniti ih novima. Posljednjih godina imamo više pokušaja tzv. »*kratkih formula vjere*« u sklopu sa suvremenim mentalitetom⁴⁶.

Druga važna komponenta u postupnosti krštenja je primjena katehizacija. Veoma je značajno da se posljednja Biskupska sinoda 1977. godine bavila baš katehizacijom. Što se tiče katehizacije u vezi s krštenjem, već napomene novog obrednika daju važne smjernice, osobito u eklezijalnom pogledu. Tako se kaže: »Priprava na krst i kršćanska pouka u prvom su redu dužnost Božjega naroda, to jest Crkve, koja vjeru primljenu od apostola prenosi i gaji« (Opće napomene br. 7). Vezu između vjere, sakramenata i crkvene zajednice isticalo se mnogo puta na posljednjoj Biskupskoj sinodi, a to je uostalom čvrsto uvjerenje svih pastoralista. Ako se radi o evangelizaciji i katehizaciji djece kršćanskih roditelja, tada je obitelj prva takva katehetska zajednica. Unatoč dubokim promjenama dezintegracije i dezorganizacije obitelji u modernom društvu, valja i nadalje isticati primarnu zadaću obitelji u moralnom i vjerskom odgoju. Koncil kaže o toj zadaći: »U obitelji djeca stječu prvo iskustvo o zdravoj ljudskoj zajednici i o Crkvi; po njoj, napokon, postepeno ulaze u ljudsku zajednicu i u Božji narod«⁴⁷. Roditelji su za svoju djecu »*prvi navjesticitelji vjere*« (»*primi fidei praecones*«)⁴⁸. Odmah nakon obitelji dolazi po važnosti dječja i omladinska grupa (peer group). Današnja socijalna psihologija veoma ističe važnost tih malih neformalnih zajednica, što uostalom ima svoju potvrdu i u staroj mudrosti da je za djecu većinom presudno »dobro« ili »loše društvo«. Napomene govore o ulozi roditelja: »Poželjno je da ta djeca, koliko je to moguće, nađu podršku i primjer kod svojih roditelja, kojih se dopuštanje traži da mogu pristupiti inicijaciji, kao i za njihov budući život« (Inicijacija, br. 308). No iste napomene još prije toga govore o ulozi vršnjaka kad je riječ o kršćanskoj inicijaciji: »Budući da djeca koja se imaju uvesti u vjeru ponajvećma pripadaju društvu vršnjaka kojeg su članovi ranije kršteni te se pripremaju katehezom na potvrdu i euharistiju, neka inicijacija bude postupna te se oslanja na taj katehetski skup kao na svoj temelj« (Ondje, br. 307). Ukoliko na putu od

45 Apostolski nagovor Pavla VI »*Evangelii nuntiandi*« o evangelizaciji u suvremenom svijetu, Zagreb 1976 (Dokumenti 50); usp. također: Evangelizacija suvremenog svijeta. Teološki simpozij o dokumentu Sinode biskupa »Evangelizacija suvremenog svijeta«, održan 19. VI 1974, priredio A. Rebić, Zagreb 1974.

46 Vidi tri takve kratke formule, »teološku« »antropološku« i »futurološku« u K. RAHNER, *Grundkurs des Glaubens*⁸, Freiburg 1976, str. 435–439.

47 Dekleracija o kršćanskom odgoju, br. 3.

48 *Dogmatska konstitucija o Crkvi*, br. 11.

»domaće Crkve« (obitelji) prema punom sudjelovanju u općoj Crkvi ne bude tih posredničkih skupina vršnjaka koji bi podržavali rast vjere, proces katehizacije bit će oslabljen, a u mnogo slučajeva bezuspješan. To nije važno samo za katehizaciju djece nego i odraslih. Danas Crkva sve više naglašava potrebu malih skupina vjernika, koje bi bile ljudski i kršćanski povezane ali i apostolski otvorene. Tako na kraju problematika katehizacije i krštenja danas se uglavnom svodi na pitanje žive kršćanske zajednice.

Što se tiče kršćanske inicijacije odraslih, novi obred ima važnu novinu u tome što predviđa katekumenat kao službenu instituciju kršćanske inicijacije⁴⁹. U toj instituciji osobito dolazi do izražaja društvena i eklezijalna dimenzija, a postoji i mogućnost za nastajanje malih skupina vjernika.

Kad se krštenje obavlja po modelu krštavanja male djece, tada evangelizacija i katehizacija *moraju* uslijediti nakon sakramentalnog obreda krštenja. Brigu o tome vodi cijela kršćanska zajednica, ali prvenstveno oni kojima je u prvom redu povjerena briga za dijete, tj. roditelji te kumovi, rodbina, skrbnici itd. Oni treba da su sposobni za to, ali upravo ta sposobnost, a i volja, veoma su često u pitanju. Stoga su svećenici veoma često u nedoumici da li krstiti ili ne, budući da nema moralne sigurnosti da će tako krštena djeca primiti cijelu kršćansku inicijaciju. Ima svećenika koji su za strožu liniju te odgađaju (jednostavno »uskratiti« nije pastoralno uputno) krštenje ako roditelji i drugi kojima je povjerena briga za dijete ne pruže moralnu sigurnost da će kasnije uslijediti evangelizacija i katehizacija. Drugi su opet popustljiviji pa krste bez veće brige o tome što će biti kasnije s kršćanskom inicijacijom. Ako prvi postupaju — čini se — vođeni idejom da je Crkva zajednica integralnih kršćana, ipak njihov postupak u današnjim društvenim i kulturnim prilikama vodi osipanju vjernika, konačno Crkvi kao »malom stadu«. No nije manje štetan ni drugi stav koji ležerno postupa sa sakramentom krsta. Ima pastoralista koji upozoravaju da ovakav postupak zapravo stvara masovnu pojavu dekrizijanizacije. Između ovih dviju krajnosti treba naći srednji put koji će biti u današnjem prilikama doista postoralan. Ako ima neke nade da bi dijete moglo primiti kršćanski odgoj i uvođenje u vjeru, tada se čini da ne bi bilo uputno odgađati krštenje. Roditelji to mogu bolno osjetiti, a mogu se i posve otuđiti od Crkve. U tom slučaju rješenje nije u odbijanju nego u dodatnoj brizi i pastira i crkvene zajednice za djetetove roditelje i skrbnike (posjeti, pisma, raznovrsni susreti i oblici pomoći). Nedostatak volje i sposobnosti kod roditelja treba da nadoknadi kršćanska zajednica posebnom brigom prema njima. Dakako da može biti slučajeva kad je potrebno odgoditi krštenje. Mogu biti korisne smjernice koje je u tom pogledu izdala Zajednička sinoda njemačkih biskupija. Te smjernice predviđaju odgađanje krštenja u ovim slučajevima: a) kad se iz razgovora razabire da roditelji ne žele krštenje iz vjerskih motiva, b) kad roditelji ne drže do kršćanske vjere, c) kad roditelji nisu spremni da preuzmu brigu za vjerski odgoj svoje djece, d) kad roditelji ne žele doći na razgovor (pouku) i time jasno pokazuju da nisu spremni izvršavati svoje zadaće.

⁴⁹ A. SMERKOLJ, *Katekumenat*, u OŽ 1975, br. 5, str. 454—460; usp. također Z. BEZIC, *Sakramenti kršćanske inicijacije*, u BS XLIII (1973), br. 2—3, str 260—268.

Smjernice zaključuju: »Ovdje nije moguće postići zadnju sigurnost. U svakom slučaju treba da se izbjegavaju krajnosti: neprimjerena tvrdoća kao i komotna spremnost na kompromise. U konfliktnom slučaju može se dušobrižnik savjetovati s osobama dostojnim povjerenja. Roditeljima ostaje mogućnost da se osobno obrate biskupu«⁵⁰.

Dakako da bi bilo još raznih pitanja s obzirom na naviještanje, vjeru i krštenje. Posebno bi bilo korisno opisati metodu naviještanja na raznim stupnjevima, barem u bitnom, i iznijeti pregled glavnih istina koje bi netko morao znati i vjerovati da bi mogao biti valjano ili dopustivo (licite) kršten. Ma koliko to bilo i potrebno i interesantno, ono zahvaća u širu problematiku te prelazi okvir ovog članka.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Verfasser diskutiert über die Taufe im Rahmen der Evangeliumsverkündigung und des persönlichen Glaubens des Täuflings. Im Bezug auf die Evangeliumsverkündigung hat er auf die Schwierigkeiten, auf die sie heute aufstossen mag, hingewiesen. Besonders betont er das Problem der Beziehung zwischen des Verkündigungsinhalts und der Verkündigungsweise. Die Verkündigung muss heute so geschehen, damit sie den heutigen Menschen in allen seinem Strebungen trifft.

Der Glaube muss auch heute vollständig und radikal tradiert werden. Der Verfasser weist aber auch auf einige sich durch die Geschichte verändernde Formen des Glaubens (obwohl der Glaube im Kern immer derselbe ist und bleibt!). Im Pastoral wäre es sehr wichtig, die Form des Glaubens zu finden die gerade dem heutigem Menschen entspricht. Dabei sollte man die Offenbarung, aber auch die Menschenwerte heutiger Welt, ernstnehmen. Solche Menschenwerte sind heute die Bruderschaft, die Gemeinschaft, die Hoffnung usw. Der Verfasser weist auf die immer grössere Zahl der »Randchristen« und auf die immer kleinere Zahl der »integralen« Christen. Es gibt heute immer mehr Menschen, die die Kirchenlehre *nur teilweise* annehmen. Man muss auch mit solchen Menschen Kontakt aufnehmen, und nicht in den Konflikt mit denen eingehen.

Danach spricht der Verfasser von der Taufe als dem Initiationssakraments des Christentums. Er betont die Notwendigkeit der *Ganzheit* der Initiation, in der wie der personlicher Glaube so auch die Evangeliumsverkündigung anwesend sein müssen. Die Eltern, die Patten, die Verwandten und die ganze Pfarrgemeinde soll die Verantwortung für die religiöse Erziehung des getauften Kindes übernehmen. Es ist Pflicht der ganzen Kirche, im Glaubens — Wachsen des Kindes zu helfen. Der Getaufte muss im Glauben immer mehr wachsen. Dieses Wachsen ist aber nur in der Gemeinschaft von der Familie anfangend bis zur Pfarrei möglich.

50 Schwerpunkte heutiger Sakramentenpastoral. Ein Beschluss der Gemenisamen Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland. Hefreihe Synodenbeschlüsse Nr. 7. Bonn 1975, str. 16.